

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

III. De Vi probandi, quam Instrumenta Authentica habent.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62656)

pleatur, eâ, quam publicum instrumentum obtinet, probandi vi caret, *arg. l. Cum Silianum* 11. *C. de His, quibus ut indign.* in cuius fine Imp. *Nihil*, inquit, *adum creditur, dum aliquid addendum superest.*

30. Sed ratione hâc potiores sunt allatæ pro Protocollo; cum enim ex isto plenè probantia instrumenta non solum ab eo, à quo conscriptum est, sed post ejus mortem ab alio quoque Notario detumantur, *c. cit.* & quæ in delumptis obscura, & dubia sunt, interpretationem & declarationem inde accipiant, *c. Quoniam sit*, plenè probandi vi ipsum quoque pollere, est necesse; ne, quâ ipsum caret, vim conferre videatur. Accedit; quòd Protocollo legitime confectum plerasque instrumenti publici habeat solennitates: & licet instrumenti publici perfectionem non habeat, perfectum tamen sit in ratione Protocolli, eam, quâ pollet, probandi vim obtinentis à conscribentis publica autoritate; à qua eam obtinet ex ipso solenniter depromptum instrumentum.

Neque obstat; quòd, Notariò mortuò, ex eo instrumentum confecturo alteri Notario necessaria sit autoritas iudicis, *c. Cum P. cit.* quia hanc exigendi ratio non est; quod protocollo per se rei gestæ non faciat fidem: sed ut Notarius ad instrumenti confessionem eò, quod non ipse, sed alius conscripsit, Protocollo valeat uti: vel, ut ad eius confessionem pars, cuius ea interest, citetur, Barboia in *c. cit. n. 3.*

31. Magis in speciem, re ipsa etiam non adversatur. *l. Contrarius* 17. *C. hic*, quâ venditiones, permutationes, donationes, arrharum dationes, transactiones & negotia alia non aliter vires habere asseruntur, quàm si instrumenta fuerint conscripta & completa; quia textu isto sermo expressè est de Contractibus, quos in scri-

ptis fieri contrahentibus initio placuit; tales enim ex contrahentium intentione, etiam in Protocollo descripti, ulla vires antè non habent, quàm res instrumentò comprehensa, & in Mundum, ut Imp. *l. cit.* loquitur, sive in chartam puram cum debitis solennitatibus fuerit redacta. Alia ratio est contractuum & actuum, qui in scriptis celebrati non sunt, sive, qui ex contrahentium intentione robur à solo paciscentium consensu absque scriptura habent; hos enim Protocolli tenor non minùs, quam ex isto extractum, & super iis confectum publicum instrumentum probat, *cit. Everard. n. 34. Haunold. n. 398. & Bruneman. in l. cit. n. 2.*

ARTICULUS III. De Vi probandi, quam Instrumenta Authentica habent.

SUMMARIUM.

32. Plenè probant Acta judicialia,
33. Probatoria,
34. Et aliquando etiam iudicij Ordinatoria;
35. Sed inter easdem personas,
36. Et ad eundem finem.
37. Eandem vim habent scriptura publici Archivi,
38. Et libri censuales publici.
39. Uti & scriptura Archivi Monasterij, habentis jus Regalium.
40. Hòc non gaudentis scriptura contra Monasterium;
41. Non pro isto contra certium plenè probant;
42. Nonnullis casibus exceptis.
43. Plenè probant libri Officialium publicorum,
44. Et scriptura sigillò authentico munita,

45. In negotiis ad sigillantis officium pertinentibus.
 46. Libri mercatorum de Jure vix ultimam:
 47. Ex consuetudine semiplenè,
 48. Et aliquando plenè probandi vim habent.

32. **E**andem quam Publica, sive à Notario cum debitis solemnitatibus confecta instrumenta probandi vim, etiam in iudicio, obtinent instrumenta sive scripturæ Authenticæ.

Et primò quidem Protocolum iudiciale, sive Acta publica, quæ coram iudice competente vel alio, jurisdictionem contentiosam exercente, post: imò etiam ante litem contestationem fiunt; nam etiam hæc inter easdem personas, ab iisque causam habentes, & in ordine ad eundem finem, plenè, etiam in alia instantia, probant, c. *Quoniam* 11. de Probat. § 1. fin. C. de Re iudic. sic enim, si quis v.g. per legitimos testes probet, se esse dominum fundi, illorum testimonia, in alio iudicio producta, valent & profunt emptori, Panormit. in c. *At si clerici* 4. de Judiciis n. 12.

33. Et quidem, si Acta Probatoria, & ad controversiæ decisionem tendentia sint, ut confessiones, testium depositiones &c. inter easdem personas non solum in eadem coram iudice, prioris subrogato, sed in alia quoque instantia vim retinent & probant: quantumvis, quòd Instantia lapsu temporis, vel per abolitionem ab observatione iudicii perempta sit, ex illis sententia non sit lata, l. *Cum antea* 5. §. 2. C. de Recept. arbit. cit. Everardus cap. 6. n. 65. & 44. Haunold. n. 468.

34. Si verò Acta iudicii Ordinatoria sint, ut citatio, litem contestatio &c. fidem inter easdem personas in eadem instantia faciunt etiam coram iudice, in locum

prioris subrogato, c. fin. de Probat. § c. Causam 11. de Test. & Attest. In alia autem instantia v.g. coram superiore, ad quem causa per appellationem est devoluta, fidem solummodo faciunt, quando primæ instantia finita est per sententiam definitivam, c. *Per tuas* 50. de Appell. § 1. Ita demum 13. C. de Procurat. Casu autem, quò instantia lapsu temporis, aut sententiâ ab ea vel observatione iudicii duntaxat absolutoriâ perempta est, Acta iudicii Ordinatoria pereunt adeò; ut, si nova instantia inchoetur, citatio, productio libelli, litem contestatio & alia ad iudicii ordinem pertinentia, sint iteranda, l. *Cum live mortua* 2. ff. *Judicatum solvi*. Ratio est; quia sunt acta instantiæ: quæ proinde peremptâ, etiam ipsa interire est necesse, l. *Properandum* 13. C. de Judiciis, Maranta de Ord. Judic. p. 5. n. 55. cit. Everard. n. 36. & Haunoldus n. 460. excipientes effectus, ipsam litem sive merita causæ respicientes, ut sunt interruptio præscriptionis & malæ fidei; nam horum effectuum prior instantiâ per lapsum temporis, l. fin. C. de Præscript. 30. vel 40. annor. posterior verò, eâ quomodocunque peremptâ, durat, Bartolus in l. *U. apud quem* 2. C. de Edendo, n. 12.

Ut autem Acta Judicialia, tam Probatoria, quàm iudicii Ordinatoria, eam probandi vim habeant, imprimis acta esse debent coram iudice competente; quia coram incompetente acta nulla esse, iisque tanquam non judicialibus, competentem iudicem stare non teneri, explorati juris est, c. *At si clerici* 4. pr. de Judiciis, Clarus §. fin. q. 36. n. 49. Laiman in c. cit. n. 2.

Deinde personæ esse debent eadem, 35. vel saltem earum successores, easque repræsentantes: non diversæ; quia rem inter alios actam aliis non præjudicare. Regula c. *Quamvis* 25. de Sent. & re iudic. l. *Res inter* 2. C. *Quibus res iudic. non nocet*, &

est, & ratio est; quia persona diversa, si in iudicio contendisset, fortè causam feliciter egisset, nec succubisset, *citt. Everard. n. 72. & Haunold. n. 472.*

36. Demum, utriusque instantiæ esse debet idem finis; quia acta, ad certum aliquem finem relata, respectu finis ab eo diversi, etiam inter easdem personas, si dem non facere, colligitur ex *c. Veniens 38. de Test. & arrest. ubi acta & testimonia, producta in iudicio Summario, in Plenario iudicio non probant, l. Cum quaritur 12. ff. de Except. rei iudic. Felin. in c. cit. n. 19. Panormit. in c. At si clerici cit. n. 12. & Gaill. Lib. 1. observat. 103. n. 3.*

37. Secundò, Scripturæ quæcunque ex archivo publico depromptæ, per *Novell. 49. cap. 2. §. 2.* & inde desumptam *Ausb. Adhac. C. hic:* quæ non solum inter subditos ejus, cujus autoritate archivum est constitutum, in & extra territorium existentes, sed inter extraneos quoque plenam fidem non minùs, quàm instrumentum publicum facere, aliis DD. relatis docent *citt. Everard. cap. 7. n. 35. & 47. & ex eo Haunold. n. 496.*

Est autem Archivum publicum Locus publicæ autoritate Principis, vel alterius Legislativæ potestate præditi magistratûs constitutus, & alicujus officialis publici fidei & custodiæ commissus; ut in eo reponantur & asserventur tabulæ, sive instrumenta, scripturæ, rerumque gestarum monumenta, quæ Princeps & magistratus ille pro Authenticis, approbatis & fide dignis haberi vult: etiam si extra talem locum inventa publica vel authentica instrumenta non essent, *l. Moris 9. §. 6. ff. de Pœnis, junctâ Glossâ V. Archivo, & ibi DD.* Ratio, ob quam in tali loco sive Archivo publico repertis perinde ut publicis instrumentis plena fides habenda sit, ea est; quòd non appareat ulla ratio, cur propter constituentis autoritatem tanta

vis conferatur instrumento, confectò à Notario, quòd plenam fidem in & extra territorium apud omnes facit: & non etiam scripturis productis ex publico archivo; cum eadem autoritate scripturæ, quæ rerum gestarum memoriam continent, in archivo asserventur, quæ Notarius est constitutus.

Dubium est, an, ut ex Archivo deprompta scriptura plenam fidem faciat, dicti officialis sive Archivarii testimonio debeat esse munita. In quo affirmativa delumi solet ex *§. 2. & Auth. cit. verbis, Item charta, quæ profertur ex Archivo publico, testimonium publicum habet:* quem tamen textum aliqui sic intelligunt; ut, ex Archivo depromptæ scripturæ plenam fidem tum demum habendâ, velint, si Archivarii manu subscripta fuerit, cum in archivo custodienda reponeretur. Alii frequentiori & meliori calculo sufficere existimant inscriptionem sive adnotationem ab Archivario factam, quando scriptura inde depromitur, ut ad iudicii locum deferatur: imò sufficere aiunt, quòd eam ex Archivo publico depromptam, certò, quòcunque demum modò, confictam quantumvis nec repositionis, nec extractionis tempore fuerit subscripta; quòd id satis liqueat ex *c. Ad audientiam 13. de Prescrip. quòd textu censuali libro plena fides habetur; quòd repertus sit in Camera Cardinalis, eumque ab isto, dum S. R. E. Camerarius esset, è Camera B. Petri sive Archivo sumptum, constare, citt. Everard. n. 42. & Haunold. n. 494.*

Tertiò, eandem probandi vim habent inter superiorem & subditum habent Libri Censuales: quibus debiti census, bonorum æstimatio & similia sunt descripta *l. Censu 10. ff. de Probat. Non etiam in præjudicium tertii, qui nec intervenit, nec consensus in descriptionem, l. Solennibus 25. C. de R. V. l. Censuali 7. C. de Donat.*

de Donat. cit. Everardus n. 7. & Haunold.
à n. 483. Ubi

39. Dubium & controversia movetur,
quam probandi vim habeant Libri cen-
suales Ecclesiarum, Monasteriorum & si-
milium communitatum, aut etiam illu-
strum Personarum: & scripturæ de-
promptæ ex eorum Archivis. Non qui-
dem, si personæ istæ, aut illorum Prælati
in territoriis suis Imperii & Regalium ju-
ra exerceant; ista enim exercentium Ar-
chivum sub custodia alicujus publici Offi-
cialis, scilicet Cancellarii, indeque pro-
ducta instrumenta plenam fidem facere,
satis convenit inter DD. Sed, si eusmo-
di jure non gaudeant.

40. Quò etiam casu libris & scripturis
illis plenè probandi vim adstruunt De-
cius *Consil. 136. post med.* & Boërius *de off.*
Burdeg. q. 105. & desumunt ex *c. Ad*
audientiam cit. & l. Censu 10. ff. de Pro-
bat. quorum textuum priori hujusmodi
liber censualis in vim probationis allegat-
ur, & testibus potior habetur: poste-
riori, ejusmodi liber monumento publi-
co æquiparatur. Sed malè; quia *cit.*
textu utroque sermo est de Libro Censuali
publico; cum priori, liberum è B. Petri Ca-
mera extractum, disertè exprimitur. De
eodem sermo est textu posteriori, in quo
vocem *Publicum*, sicut ad monumenta, sic
etiam ad instrumenta censuum referrì, cum
Felino *in c. cit. n. 11.* & Baldo *Vol. 1.*
consil. 37. advertit *cit.* Everard. *cap. 7. n.*
80. propositam controversiam resolvens
beneficè distinctionis inter casus, quibus
ejusmodi libri & scripturæ producuntur
pro, vel contra Ecclesiam, Monasterium
&c. quod illos conscribi, aut in suo Ar-
chivo seu chartophylacio asservari cura-
vit. Et contra ea quidem plenæ proba-
tionis vim iis competere, cum *cit.* Felino
n. 16. & Cravetta *de Antiquit. temp. p. 1.*
§. Quid in libro n. 6. & aliis concludit,

ex hac sua conclusione inferens, ex libro
censuum vel reddituum alicujus Ecclesiæ
probari, prædium, quod in eo descriptum
non reperitur, non pertinere ad ejus do-
minium directum, aut ei esse censuale,
arg. c. Quoniam cit. nisi, id probabili i-
gnorantià omisum, probetur contra ex-
traneum non subditum. Pro iis autem
eos plenè probare, cum Felino *l. cit.* Baldo
& Salyceto *in l. Exemplo 7. C. de Probab.*
negat *n. 80.* quòd ejusmodi libri & scri-
pturæ reipsa sint scripturæ privatæ: quæ
pro scribente non probant, per *l. cit.* cu-
jus textus est, *Neque fiscum, neque alium*
quemlibet ex suis annotationibus debi-
tum probare posse.

Dixi, *Contra non subditum*: imò et-
tiam contra subditum; nam etiam hoc
evincit generalitas textus recitati: nisi ab
isto liber vel scriptura, ex hujusmodi ar-
chivo seu chartophylacio deprompta, vel
quòd publicè auctoritate confecta, aut
publicò sigillò munita sit, esset verè au-
thentica: vel pro tali habita, aut in oc-
currentibus dubiis notabili temporis spa-
tiò recepta & observata fuisset: vel in re-
bus modici præjudicii, vel in antiquis &
hominum memoriam excedentibus fa-
ctis, in quibus ob probationis difficulta-
tem leviora argumenta recipi solent. Ita
Wesembec. *in ff. h. n. 6. cit.* Everardus *n. 8.*
& Haunold, *n. 307.* ejusmodi libris &
scripturis pro ipsis Ecclesiis, Monasteriis
&c. communiter aliqualis saltem præ-
sumptionis, ad semiplenam probationem
accidentis, vim tribuentes; quòd Eccle-
siarum, Monasteriorum &c. Prælati &
alii administratores non faciliè agant frau-
dulenter, sed ferè bonà fide procedant.

Quartò, plenam fidem etiam faciunt
libri Officialium, publicè auctoritate de-
putatorum, quoad ea, quæ pertinent ad
ipsorum officium: & quoad eos, inter
quos res est gesta: idque probabilis e-
tiam cen-

C c c

tiam cen-

tiam contra eum, qui subditus non est, arg. l. Prator 4. & l. Argentarios 10. ff. de Edendo; quia non est ratio, cur propter auctoritatem publicam Protocollo & instrumentis à Notario confectis, & non etiam ejusmodi officialium libris, quoad ea, quæ ex publico suo officio in iis descripterunt, plena fides adhibeatur, saltem, si contrarium non probetur, cit. Everard. à n. 57. & Haunold. à n. 497.

44. Quintò, Scripturæ quæcunque, sigillò publicò & authenticò munitæ, etsi non pro sigillante, supremo Principe inferiore, contra eum tamen & ad eum finem, ad quem sigillum appositum est, plenè probant: ut patet ex Privilegiis, concessionibus & contractibus Principum & magnatum: quæ, si eorum sigillum appositum sit, plenam fidem contra ipsos facere: imò, in hoc eorum robur & substantiam præcipuè consistere, ex Afflicto dec. 21. n. 9. tradit Covarruvias *Prætic. cap. 22. n. 9. in fine.* Iisdem, si Episcopi, vel alterius Magistratùs Ordinarii, etiam Secularis, Capituli &c. authenticò (non alicuius merè privati) sigillò roboratæ, & duorum vel trium testium subscriptione firmatæ sint, in quibuscunque negotiis plena fides habetur; quòd instrumento publico æquiparentur, c. Scripta 2. ibi, *Aut authenticum sigillum habuerint, per quod possit probari.* Panormit. in c. Post sessionem 7. de Probat. n. 4. Felin. n. 8. & Everardus cap. 12. n. 25.

45. An autem, ut privatæ scripturæ, ejusmodi sigillò munitæ, plenè probent, testium incriptio sufficiat, vel necessaria sit eorum subscriptio, dubium est; cujus resolutio pendet à qualitate negotii, super quo ejusmodi literæ sunt confectæ; si enim hoc ad ejusmodi magistratùs sigillantis jurisdictionem & officium spectet, ut scriptura plenè probet, testium subscriptionem non necessariam: si verò

negotium ab eorum officio sit alienum, eis in notabile præjudicium tertii plenam fidem absque testium subscriptione non haberi, aliis DD. relatis, censet laudatus Everard. à n. 30. Nisi in rebus & factis antiquis: aut nisi in aliis etiam generaliter plenam fidem eis, testibus non subscriptis, conferat consuetudo: cui hac in re in utroque Foro multum tribuendum, defumitur ex c. Cum dilectus 9. ibi, *Si consuetudo patrie obtineat, ut instrumentis fides habeatur.*

Dubium est de libris Rationum mercatorum & camporum: quibus, si alia adminicula non accedant, Jure præcisè spectatò, pro ipso scribente etiam semiplenæ probationis vim competere, merito negant Panormit. in c. Scripta 2. n. 9. & Bartol. in l. Admonendi 31. ff. de Jurjurando n. 24. quòd non authenticæ, sed merè privatæ sint scripturæ, & vim aliunde non habeant, quam à scribentis confessione & assertionem; ac proinde se solius plus non probent, quam viva vox mercatoris, quæ in præjudicium tertii nec semiplenè probat, l. Nullus 10. ff. & l. Omnibus 10. C. de Testib.

Ex consuetudine tamen, ab ipso etiam scribente productis ejusmodi libris semiplenè, & unò teste, vel etiam juramentò suppletoriò accedente, plenè probandi vim apud Gaill. Lib. 2. observat. 20. n. 2. sententia DD. communis adstruit, si quatuor concurrant: nimirum, si mercator sit bonæ famæ & integræ existimationis: si rationes ab eo propriè manu conscriptæ: si causa obligationis expressa: si libro non solum credita, sed debita quoque, sive non ea duntaxat, quæ ab aliis ipsi, sed etiam, quæ ipse aliis debet, sint adnotata. Quibus concurrentibus eam probandi vim mercatorum libris conferens consuetudo rationalibus inde est; quòd, cum ipsi emptoribus fidem sine chirogra-

chirographo habere soleant, plus quoque fidei ipsi, eorumque libris tribuendum, æquitas dicitur.

48. Quin ejusdem consuetudinis, imò & statuti, vi alicubi mercatorum libris & rationibus inter ipsos mercatores plena fides etiam pro scribentibus, eos producentibus, habetur: si imprimis libri secundum arbitrium peritorum mercatorum regulati: deinde mercatores eos conscribentes bonæ conditionis & famæ, & adversarius nihil contra ipsorum libros probet: & demum mercatores scripturam suam juramentò confirmant, *c. 111. E. verard. cap. 7. n. 102. & Haunold. n. 508.*

ARTICULUS IV.

De Vi Instrumentorum Privatorum.

SUMMARIUM.

49. Pro scribente non probat scriptura privata,
50. Etiam testium, jam mortuorum, in scriptura munita:
51. Nisi ab ejus adversario sit producta.
52. Contra scribentem plenè probat,
53. Si exprimat causam v. g. debiti.
54. Aliquando etiam, si hac non expressa:
55. Et à scribente recognita sit,
56. Vel ejus esse, per testes de re contenta,
57. Vel de ipsa scriptura deponentes,
58. Vel per comparationem literarum probetur.
59. Eadem non probat contra tertium:
60. Nisi successor sit scribentis,
61. Vel eam subscribendò &c. approbaverit.
62. Epistola probat contra scribentem,

63. Eamque lectam sine contradictione retinentem.
64. De vi, quam habent libri Rationum,
65. A mercatoribus, sociis,
66. Tutoribus, curatoribus & similibus conscriptarum:
67. Aut à procuratore inscripta charta, quam bianca vocant.
68. De vi privatarum sigillò munitarum,
69. Et aliarum quarundam ejusmodi scripturarum.

49. Instrumenta Domestica & Privata, si ve scripturæ & chirographa privati hominis manu exarata aut subscripta, variam vim habent pro varietate casuum, quibus pro vel contra ipsum scribentem, vel pro aut contra alium tertium producuntur.

Primò enim pro ipso scribente producta, si testium subscriptione, sigillò authenticò, aliòve adminiculò non adjuventur, plenæ, aut etiam semiplenæ, probationis vim ordinatiè non obtinent, per Regulam *l. Instrumenta 5. § l. Rationes 6. C. de Probat.* & claram rationem; quia scriptura scribentis quædam assertio & testimonium est; cum aliquid vocibus, linguâ, aut calamo figuratis, asserere paria sint, *l. Non figura 38. ff. de O. & A.* in causa autem propria nemo idoneus est testis, *l. Nullus 10. ff. § l. Omnibus 10. C. de Testib.* Accedit; quòd, si ejusmodi scriptura pro scribente probandi vim haberet, quilibet & cujus rei vellet, probationem sibi parare, & scribendò debitorem constituere posset; quod exemplò perniciosum & iniquum foret, *l. Exemplo 7. C. de Probat. § l. fn. C. de Conveniend. § l. c. i. debet.* Atque hoc adeò verum est; ut ejusmodi scriptura, etiam testium inscriptione munita, iis mortuis, in judicio exhibita, pro scribente